

Timo Aro

Muuttoliike keskittyy korkeakoulukaupunkeihin

*Artikkeli perustuu kirjoittajan tutkimukseen, jossa
selvitetään maassamuuton ja koulutuksen välisiä yhteyksiä.
Artikkeli on julkaistu Siirtolaisuus - Migration -lehdessä 2/1997.*

Siirtolaisuusinstituutti – Migrationsinstitutet

Turku - Åbo 1997

<http://www.migrationinstitute.fi>

Muuttoliike keskittyy korkeakoulukaupunkeihin

Suomalaisen yhteiskunnan yksi suurimmista mullistuksista oli maatalousyhteiskunnan murtuminen 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa. Ajanjakso tunnetaan paremmin suurena muuttona. Viime vuosien muuttoliike muistuttaa erehdyttävästi parin vuosikymmenen takaisia tunnelmia. Tilastot puhukoot puolestaan: Vuonna 1995 maassamuuttajien määrä lähestyi 750 000 ihmistä, eli joka seitsemäs suomalainen vaihtoi maisemia. Kuntien sisällä muuttaneiden määrä on ollut viime vuosina suurempi kuin koskaan aikaisemmin. Läänistä toiseen on muutettu yhtä ahkerasti viimeksi vuonna 1975. Kuluva vuosikymmen on ollut siinäkin mielessä poikkeuksellinen, että vuosikymmenen alussa maassamuuttajien määrä tyrehtyi pohjalukemiin ja vuodesta 1994 lähtien on lähestytty aikaisempia ennätyksiä.

Muuttoliikkeen vilkkaus herättää ihmetystä useasta syystä, eritoten kun yhteiskunnalliset olot ovat täysin toisenlaiset kuin suuren muuton aikoihin. Tuolloin elinkeinorakenteen murros oli jyrkimmillään, suuret ikäluokat tulivat työmarkkinoille ja esimerkiksi Etelä-Suomessa sekä muissa teollisuuskeskuksissa työvoiman kysyntä ylitti tarjonnan. Tällä hetkellä nuorimmat, ja muuttoalteimmat, ikäluokat ovat selvästi pienemmät. Työvoimapulaa ei esiinny kuin joillakin työmarkkinoiden erityislohkoilla. Työttömyys ja erityisesti pitkäaikaistyöttömyys on juurtunut pahimmin suurimpiin kaupunkeihin. Asuntotuotanto on ollut vähäistä koko 1990-luvun ajan. Kaiken kaikkiaan muuttovilkkauden pitäisi olla pikemminkin laskevalla kuin nousevalla uralla.

Onko aluepolitiikka ohjannut muuttoliikettä?

Koulutustarjonta ja koulutustoiveet vaikuttavat etenkin nuorten muuttoliikkeeseen määrällisesti ja laadullisesti. Muuttoliikkeen valikoivilla piirteillä on taipumus lisätä entisestään alueiden välisiä koulutuseroja. Aluepolitiikka on ollut erojen lievittäjänä menestyksellisin työkalu, jota on tarvittu patoamaan nuorten ja koulutettujen muuttohalukkuutta 1960-luvulta lähtien. Näkyvimpänä muistomerkkinä on hajasijoitettu "maakunnallinen" korkeakouluverkosto lukemattomine sivupisteineen, sekä valtion virastojen ja valtionyhtiöiden pääkonttoreiden sijoituspolitiikka. (enemmän Kivinen & Rinne 1989; Kivinen ym. 1993.)

Hajasijoituksen eduista ja haitoista voi olla mitä mieltä tahansa näkökulmasta riippuen, mutta korkeakoulut ovat olleet menestyksellinen tapa nostaa alueen vetovoimaa. Perinteisten muuttotappioalueiden aluekeskukset ja koko maakunta (Esim. Joensuu, Vaasa ja Rovaniemi) olisivat kokonaan toisenlaisia ilman maakunnallista korkeakoulua. Perinteisten teollisuuskeskusten aluepoliittinen unohtaminen on vaikuttanut keskeisesti näiden seutujen heikkoon asemaan alueiden välisessä kilpailussa.

Koulutettujen hakeutuminen korkeakoulukaupunkien vaikutusalueelle on johdonmukainen osa pidempikestoista alueellista kehitystä. Suomen harjoittamalle aluepolitiikalle on ollut ominaista ensimmäisistä (1966) aluepoliittisista kehityslaista alkaen tasapaino markkinoiden ja yhteiskunnallisen sääntelyn välillä (KM 1965:B21). Yhteiskunnan sääntelyä, eli alepoliittisia tukia, sosiaalipolitiikkaa, valtionosuusjärjestelmää yms., tarvittiin

korjaamaan suurimmat markkinoiden virheet (Kt. esim. Aronen 1996, 30-34). Pohjoismaisen hyvinvointivaltion keskeisimpiin periaatteisiin on kuulunut yksilöiden ja alueiden tasa-arvon edistäminen, jonka kyseenalaistaminen on lisääntynyt 1990-luvulla; alueiden välisiä eroja ei pyritä enää tasaamaan tukemalla heikkoja ja keinotekoisia rakenteita, vaan keskittämällä voimavarat kasvukeskuksiin.

Ehkä on tullut aika putsata historian pölyistä ruotsalaisen Gunnar Myrdalin (1957) ym. "menneiden aikojen" ajattelijoina pidettyjen aluetieteilijöiden ennustukset tulevasta väestönkehityksestä. Myrdal ennusti kaikkien kehittyneiden toimintojen keskittyvän tiettyille alueille ja muun maan joutumista kehitysalueeksi. Talouden syy- ja seuraussuhteiden vuoksi kasvualueille koituu suotuisia vaikutuksia ja kehitysalueille haitallisia noidankehiiä. Kehittyneiden alueiden hyvinvointi perustuu näin ollen kehityksestä pudonneiden alueiden asemaan. Tunnusmerkkejä ovat kehitysalueiden tulotason lasku, negatiivinen väestönkehitys, aktiivisimman väestön poismuutto, investointien väheneminen jne. Kehitysalueet jäävät ilman yhteiskunnallista sääntelyä markkinavoimien temmelyskentäksi. Taulukko 1 tukee Myrdalin keskittymishypoteesiä väestönkehityksen osalta!

Ks. Taulukko 1. *Suhteellisesti eniten/vähiten kasvaneet seutukunnat 1980-1995* (artikkelin lopussa)

Miksi hakeudutaan korkeakoulukaupunkeihin?

Muuttovirtojen on väitetty perinteisesti hakeutuvan palkkaerojen työntäminä sinne, missä työvoimantarve on kulloinkin suurin. Muuttoliikettä ohjaavat rakenteellisten tekijöiden lisäksi yhä enemmän myös positiiviset odotukset ja mielikuvat. Vetovoimaiset seudut, kasvukeskukset, esiintyvät mielellään julkisuudessa "talouden moottoreina" tai "kehityksen vetureina", josta ihmisten mieliin piirtyy kuva kasvukeskuksista elinvoimaisina, dynaamisina, nykyaikaisina ja tulevaisuuteen suuntautuvina keskuksina. Se lisää epäilemättä näille alueille kohdistuvia myönteisiä tulevaisuudenodotuksia ja ruokkii itessään lisää muuttovirtoja.

Perinteisten teollisuuskaupunkien kasvu taittui 1970-luvun lopulla. Sen jälkeen väestön, talouden, hallinnon ym. "kehittyneiden" toimintojen keskittyminen korkeakoulukaupunkien vaikutusalueelle on kiihtynyt. Niiden ympärille on syntynyt klassinen positiivisten asioiden syy- ja seurausketju; yliopistot vetävät puoleensa teknologia-, yritys- ja osaamiskeskuksia, nämä taas tutkimukseen ja tuotekehittelyyn panostavaa yritystoimintaa, joka taas synnyttää eri alojen palvelu- ja tukitoimintaa. Tässä vaiheessa ei koulutettujen rekrytointiin oman alueen väestöpohja riitä. Muuttoliike kiihtyy. (Enemmän Hello & Hedman 1996.)

Korkeakoulukaupungit ovat eräänlaisia magneetteja, jotka vetävät puoleensa yhtä hyvin nuorisoa, opiskelijoita, työttömiä kuin maahanmuuttajia valoisamman tulevaisuuden toivossa. Suurten kaupunkien väkiluvun kasvuun ovat 1990-luvulla vaikuttaneet lisäksi lapsiperheiden muuttojen tyrehtyminen lähikuntiin laman myötä sekä kotikuntalain muutos 1994 puolivälissä Korkeakoulukaupunkien vetovoima perustuu monipuoliseen koulutustarjontaan ja tietotekniikan luomiin uusiin toimialoihin ja työpaikkoihin. Opis-

kelijoiden lisäksi niihin hakeutuvat työmarkkinoiden porttia kolkuttelevat työttömät nuoret. Tulevaisuus nähdään houkuttelevimpana siellä, missä on edes jonkinlaiset mahdollisuudet löytää työtä tai saada edes sopivaa koulutusta. Maahanmuuttajat hakeutuvat samoille vetovoimaisille seuduille nuorten kanssa, ennemmin tai myöhemmin. Työvoiman ulkopuolisen väestön muutot kohdistuvat tavallisesti vaihtoehdoisen asuntotuotannon alueille (vuokra-, asumisoikeus-, osaomistusasunnot jne.), joihin on ennestään hakeutunut suhteellisen paljon työvoiman ulkopuolista väestöä sekä lähikunnista että oman kunnan sisältä. (Enemmän Vartiainen 1995).

Tilastot kertovat karua kieltä korkeakoulukaupunkien vetovoimasta. Viimeisen 25 vuoden aikana 11 korkeakoulukaupungin seutukunnan väkiluku on lisääntynyt 525 000 ihmisellä, kun muiden 77 seutukunnan väkiluku on vähentynyt 6 000 henkilöllä. Pelkästään 1990-luvulla neljän suurimman yliopistokaupungin seutukunnan väkiluvun kasvu on ollut 135 000 henkilöä. Se on sama kuin maahan olisi polkaistu yksi suuri kaupunki-seutu lisää! Väestöä ovat menettäneet yhtä hyvin perinteiset muuttotappioalueet kuin muuttovoittoalueiden haja-asutusalueet, pienemmät taajamat ja pikkukaupungit maantieteellisestä sijainnista huolimatta. Vuosina 1980-1995 on väkiluku lisääntynyt yli 10 %-yksiköllä kaikkiaan vain 14 seutukunnassa koko Suomessa. Näistä kahdeksan on korkeakoulukaupunkien seutukuntia.

Mitkä alueet vetävät koulutettuja?

Uudenmaan lääni sai tutkinnon suorittaneesta väestöstä muuttovoittoa noin 50 ihmistä tuhatta asukasta kohti vuosina 1985-1995. Muista lääneistä vain Hämeen (9 %) ja Ahvenanmaan maakunta (23,8 %) saivat koulutettuja lähtijöiden tilalle. Koulutettujen kadosta kärsi suhteellisesti eniten Lapin lääni (-55,4 %). Myös Pohjois-Karjalan, Mikkelin, Kymen, Vaasan ja Oulun läänit menettävät koulutettuja huolestuttavalla vauhdilla (yli 30 %). Läänien sisällä erot ovat vieläkin suurempia keskuksen pendelöintialueen ja muun maakunnan välillä.

Maakunnista muuttovoittoisia ovat kauimmin olleet Uusimaa, Pirkanmaa, Varsinais-Suomi ja Ahvenanmaa sekä ajoittain Keski-Suomi. Väkilukuun suhteutettuna tilanne on synkin Kainuussa, Lapissa ja Etelä-Pohjanmaalla. Etelä-Savon ja Hämeen lähtijöistä noin neljällä kymmenestä on korkeakoulututkinto. Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon, Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun, Lapin ja Etelä-Pohjanmaan nettotappio on ollut noin kolmannes oli korkeakoulututkinnon suorittaneista.

Korkeakoulutetuista kolmannes asuu pääkaupunkiseudulla, kolmannes muissa ylipistokaupungeissa ja loput ympäri maata. Uudenmaan nettovoitto korkeakoulututkinnon suorittaneista oli kolmessa vuodessa (1993-1995) yli 5 000 korkea-asteen ja 13 000 keskiasteen suorittanutta. Alueen koulutustaso on edelleen nousussa, koska pelkän peruskoulutuksen varassa olevien lähtijöiden määrä on selvästi tulijoita suurempi. Muista maakunnista vain Varsinais-Suomi ja Pirkanmaa keräsivät muuttovoittoa kaikista koulutusryhmistä. Tutkinnon suorittaneen väestön muuttovirrat valuvat väistämättä kohti koulutuksen kultaista kolmiota.

Ks. Taulukko 2. **Maakuntien välinen nettomuutto koulutusasteen mukaan 1993-1995 (yli 15-vuotiaat)** (artikkelin lopussa)

Muuttoliikkeen alueellista valikoivuutta korostaa nuorten (19-29-vuotiaat) muuttopäätöksenteko; vain yksi kunta kuudesta saa muuttovoittoa nuorista ja ainoastaan 15 kuntaa 455:stä on sellaisia, jotka ovat saaneet muuttovoittoa enemmän kuin 50 henkilöä. Korkeakoulutettuja vetivät eniten puoleensa 1993-1995 korkeakoulukaupungit, joista määrällisesti vetovoimaisimpia olivat Helsinki (2 268), Espoo (1 304), Tampere (982), Oulu (602) ja Turku (499). Väkilukuun suhteutettuna kärjessä olivat Espoo, Oulu, Salo, Tampere, Maarianhamina ja Kirkkonummi. Korkeakoulukaupunkien vaikutusalueelle (=seutukuntaan) muutti kaikista korkea-asteen suorittaneista lähes 95 prosenttia.

Toisaalta lukujen dramaattisuutta korostaa kotikuntalain muutos. Lakimuutoksen jälkeen opiskelijat ovat voineet kirjautua opiskelupaikkakuntiansa asukkaiksi, kun heitä aiemmin pidettiin tilapäisinä asukkaina. Opiskelijoiden muuttoliike on keskimäärin noin 10 000 muuttajaa vuodessa kuntien välillä, eli selittää vain pienen osan muuttovirroista korkeakoulukaupunkeihin (Nieminen ym. 1996).

Koulutettujen puute ei suinkaan ole vain haja-asutus- tai kehitysalueiden ongelma. Tutkinnon arvon, toisin sanoen työmarkkinakelpoisuuden, kasvaessa muutto korkeakoulujen vaikutusalueen ulkopuolelle muuttuu yhä epätodennäköisemmäksi. Tulevat muutot suuntautuvat sen jälkeen heilurimuuttoina korkeakoulupaikkakuntien välillä tai ulkomaille. Opiskelemaan lähteneet palaavat yhä harvemmin kotikonnuille, vaikka halua olisikin, koska työpaikan löytyminen yhdelle saati koko perheelle on usein ylivoimaista.

Muuttovirtojen yksisuuntaisuus on ongelmallista tasapainoisen aluerakenteen kannalta. Vetovoimaiset korkeakouluseudut vetävät niin huippukoulutettuja kuin ammattitaitoista työvoimaa, mutta yhä enemmän myös puutteellisen koulutus- tai ammattitaidon omaavia ihmisiä. Muuttoliikkeellä on ikäluokkien pienentyessä yhä suurempi merkitys alueellisen eriarvoisuuden kannalta. Muuttovoittoisten alueiden sisäinen muuttoliike suuntautuu keskuksista lähikuntiin ja keskuksen sisällä "hyville" asuntoalueille. Vähitellen eri tyyppiset muuttajat hakeutuvat "kaltaistensa" joukkoon, jolloin kaupunkiseutujen sisäinen polarisaatio kiihtyy. Muuttoliikkeen uutena piirteenä voidaankin pitää sen eräänlaista kaksoisvaikutusta: Ensin muuttoliike tyhjentää aktiivisimman väestöosan kasvukeskusten ulkopuolelta ja heikentää näiden alueiden elinvoimaa. Samanaikaisesti aikaisemmat keskusten-periferioiden -väliset erot juurtuvat kasvukeskusten sisäpuolelle ja vauhdittavat kaupunkiseutujen sisäistä erilaistumista.

Suurimpien kaupunkien imu koulutusasteesta riippumatta

Suurimpien kaupunkien muuttoliiketilastoista ilmenee viimeaikaisesta julkisuudesta poikkeava piirre. Tilastot osoittavat etteivät kouluttamattomat hakeudu siinä määrin suurimpiin kaupunkiin kuin on epäilty. Toimeentulotukimenojen paisuminen on useissa kaupungeissa virheellisesti yhdistetty nuorten ja työttömien korkeaan tulomuuttoon. Kaupunkien sisäisten erojen kasvu perustuu sitä vastoin työttömyyden ja erityisesti pitkäaikaistyöttömyyden kasautumiseen tietyille alueille, eikä laajamittaiseen ulkokuntalaisten "syrjäytyneiden" tulomuuttoon.

Korkeakoulutettujen muuttovoitosta hyötyvät suhteessa eniten Espoo, Tampere, Lappeenranta, Oulu ja Helsinki. Muiden korkeakoulukaupunkien muuttovoitto perustuu keskiasteen hyvään koulutustarjontaan, joka vetää muuttajia puoleensa koko maakunnasta. Korkeakoulukaupunkien ulkopuolisista kunnista menestyy parhaiten sijainniltaan erinomainen Vantaa. Muista menestyivät parhaiten Lahti ja Hämeenlinna; edellinen sai muuttovoittoa kaikista koulutusasteista ja jälkimmäisen suhteellisesti korkeampi muuttovoitto perustui koulutusta vailla olevien korkeaan tulomuuttoon. Suurimmista kaupungeista nettotappiota kärsivät vain Kotka ja Pori. Porin muuttotappio oli suhteellisen alhainen aikaisempaan kehitykseen verrattuna ja siinä oli jopa jonkin verran edistystä. Muuttovoittoa tuli edes perusasteen suorittaneista.

Espoo, Tampere, Vantaa, Lahti, Kuopio ja Lappeenranta ovat saaneet muuttovoittoa niin pelkän perusasteen varassa olevista kuin koulutetuista. Sitä vastoin Helsingin, Turun, Oulun ja Vaasan muuttovoitot ovat muuttajien koulutustason kannalta olleet suosiollisia näillä kaupungeille: Kouluttamattomista on tullut muuttotappiota ja koulutetuista muuttovoittoa, mikä nostaa entisestään näiden kaupunkien keskimääräistä koulutustasoa. Vantaa ja Espoo muodostavat mielenkiintoisen poikkeuksen muuttaneiden suhteen: Espooseen muuttaneista neljällä viidestä oli keski- tai korkea-asteen tutkinto, kun Vantaalla muuttaneista noin kuusi kymmenestä oli perusasteen varassa.

Ks. Taulukko 3. ***15 suurimman kaupungin kuntien välinen nettomuutto yli 15-vuotiaista eri koulutusasteista 1993-1995*** (artikkelin lopussa)

Koulutetut muuttavat kouluttamattomia useammin

Koulutustason vaikutusta muuttoliikkeeseen voidaan tutkia muuttoalttiuserojen avulla. Tällöin verrataan eri koulutusasteiden ja koko väestön välisiä muuttotodennäköisyyden eroja. Aikaisempien tutkimusten perusteella (mm. Korkiasaari 1991; Korkiasaari & Söderling 1994; Laakso 1995) tiedetään muuttoalttiuden olevan korkein ylemmän keskiasteen ja korkea-asteen suorittaneilla. Edellisten muuttoalttius on kasvanut tasaisesti 1970-luvun lopulta lähtien. Taustalla on koulutustarjonnan huima kasvu erityisesti keskiasteen uudistuksen jälkeen 1983. Muiden ryhmien muuttoalttius on pikemminkin laskevalla kuin nousevalla uralla. Vuoden 1985 jälkeen ylemmän keskiasteen muuttoalttius on ollut joka vuosi korkea-asteen suorittaneita korkeampi.

Kuntien välinen muuttoalttius on kuitenkin laskenut tasaisesti kaikissa koulutusryhmissä. Työmarkkinasyihin perustavat kaukokuutot ovat vähentyneet, samalla kun asumiseen ja elinympäristöön liittyvät lähimuutot ovat nousseet yhä yleisimmiksi. Koulutustasolla on kuitenkin yhä ratkaiseva merkitys muuttoalttiuteen. Ylemmän keskiasteen ja korkea-asteen suorittaneet muuttavat yhä kolme kertaa useammin kuin peruskoulutuksen varassa olevat. Alemman keskiasteen suorittaneidenkin muuttoalttius on yli kaksi kertaa kouluttamattomia suurempi.

Korkeakoulutettujen muuttoalttius on laskussa, vaikka määrällisesti korkea-asteen tutkinnon omaavien määrä on kasvanut vuosien 1975-1995 välillä 230 000:sta noin 520 000:een. Hyvinvointivaltion kasvu ja julkisen sektorin lonkeroiden ulottuminen yhä laajemmalle takasi hyviä työpaikkoja ympäri maata 1990-luvun alkuun saakka. Sen jälkeen

uudet työpaikat ovat keskittyneet alueille, joissa korkeakoulutettuja on ennestään. Uuden informaatioteknologian ja symboli -ammattien keskittyminen korkeakoulukaupunkien vaikutusalueelle on korostanut alueiden välistä eriytymistä.

Vasta tutkijakoulutuksen suorittaneille löytynee riittävän kilpailukykyisiä työpaikkoja korkeakoulukaupunkien ulkopuolelta. Perinteisissä muuttotappiolääneissä, Kymen, Mikkelin, Pohjois-Karjalan ja Lapin lääneissä, on siinä mielessä nurinkurinen tilanne, että ne saavat muuttovoittoa sekä koulutuksen ala- että yläpäästä eli tutkijakoulutetuista sekä peruskoulutuksen varassa olevista. Kymen ja Mikkelin läänit saavat jopa määrällisesti enemmän muuttovoittoa tutkijoista kuin Uudenmaan lääni!

Toki neljä viidesosaa tiede- ja taidekorkeakoulujen aloituspaikoista sijaitsee edelleen kultaisen koulutuskolmion Helsinki-Turku-Tampere -sisäpuolella. Ammattikorkeakoulujen aloituspaikat ovat sitä vastoin jakaantuneet tasaisemmin eri maakuntiin. Toisaalta mitä korkeampiasteisesta (= pidempikestoisesta) koulutuksesta on kysymys, sitä varmemmin muutetaan pääkaupunkiseudulle tai muille korkeakoulupaikkakunnille. Keskiasteen koulutustarjonta ei sanottavasti lisää koulutuseroja, koska kuka tahansa voi valita ruhtinaallisesta tarjonnasta, asui sitten Peräseinäjoella tai Pihtiputaalla. Ikäluokkien pienentyminen tulee korostamaan entisestään alue-eroja, koska valtaosa nuorista tavoittelee korkea-asteen koulutusta.

Uhka vai luonnollinen kehitys?

Muuttoliike ja sen vaikutukset ovat herättäneet vilkasta keskustelua viime aikoina. Näkökulmasta riippuen on väitetty sen olevan luonnollista kehitystä tai uhka alueelliselle ja sosiaaliselle tasapainolle. Aikaisempien muuttoliiketutkimusten keskeinen sanoma on edelleen varsin ajankohtainen; eli muuttoliike reagoi edelleen luotettavasti yhteiskunnallisiin muutoksiin ja on erityisen herkkä mittari taloudellisille suhdannevaihteluille. Hallitsematon muuttoliike on aina oire vakavasta yhteiskunnallisesta ongelmasta. Yhteiskunnallinen sääntely ja markkinoiden huomioiminen keynelisäisessä hengessä ovat edelleen ajankohtaisia. Vai uskooko joku tosissaan markkinoiden "näkyvämmän käden" itsessään tasoittavan alueelliset erot?

Lähteet

- Aronen, Kauko 1996: Kansallinen hyvinvointi ja aluepolitiikka. Alueet avoimessa taloudessa. s. 30-34. Hyvinvointikatsaus 1/1996.
- Helo, Tuomo ja Hedman, Juha 1996: Korkeakoulujen tuotokset tuotantopanoksena: alueellinen ja tehdasteollisuuden toimialoittainen tarkastelu. Turun yliopiston Koulutussosiologian tutkimuskeskus. Tutkimusraportti 37. Turku.
- Kivinen, Osmo ja Rinne, Risto 1989: Korkeakoululaitoksen kehitys, ongelmat ja näkymät. Teoksessa: korkeakoulutus tutkimuskenttänä. Koulutussosiologian tutkimusyksikkö. Tutkimusraportti 1. Turku.
- Kivinen, Osmo, Rinne, Risto ja Ketonen, Kimmo 1993: Yliopiston huomen. Hanki ja jää. Helsinki.

- Komiteanmietintö 1965 B21: Toimenpiteitä kehitysalueiden elinkeinoelämän toimintaedellytysten parantamiseksi. Helsinki.
- Korkiasaari, Jouni 1991: Liikkuvuus ja rakennemuutos. Maassamuutto ja työvoiman liikkuvuus osana yhteiskunnan rakennemuutosta. Työministeriön julkaisuja no 11. Valtion painatuskeskus. Helsinki.
- Korkiasaari, Jouni ja Söderling, Ismo 1994: Muuttoliike. Teoksessa: Suomen väestö (toim.)Pitkänen Veijo. Gaudeamus. Helsinki.
- Laakso, Seppo 1995: Muuttoliike Helsingin seudulla. Helsingin kaupungin tietokeskuksen julkaisuja no 8. Helsinki.
- Myrdal, Gunnar 1957: Economic Theory and Underdeveloped Regions. Duckworth. London.
- Nieminen, Jari, Myrskylä, Pekka ja Sauli, Hannele 1996: Suuri muuttoko taas. s. 43-45. Hyvinvointikatsaus 2/1996.
- Vartiainen, Perttu 1995: Väestö keskittyy tiivistyviin kaupunkeihin. S 14-17. Kuntalehti 13/1995.

Taulukot

TAULUKKO 1. Suhteellisesti eniten/vähiten kasvaneet seutukunnat 1980-1995		
Seutukunta (maakunta)	Kasvu/lasku %-yks.	Abs.
1. Oulun (Pohjois-Pohjanmaa)	21,6	28 428
2. Lakeuden (Pohjois-Pohjanmaa)	20,7	2 457
3. Helsingin (Uusimaa)	19,1	174 473
4. Rovaniemen (Lappi)	18,7	8 989
5. Lohjan (Uusimaa)	17,8	11 192
6. Orimattilan (Uusimaa)	16,7	5 074
7. Jyväskylän (Keski-Suomi)	16,0	17 715
8. Porvoon (Uusimaa)	15,7	9 077
9. Kuopion (Pohjois-Savo)	15,3	14 103
10. Seinäjoen (Etelä-Pohjanmaa)	13,9	6 989
11. Tampereen (Pirkanmaa)	13,4	33 476
12. Joensuun (Pohjois-Karjala)	13,1	10 642
13. Maarianhaminan (Ahvenanmaa)	12,0	2 437
14. Turun (Varsinais-Suomi)	10,2	25 091

78. Juvan (Etelä-Savo)	- 11,0	- 2 474
79. Pielisen-Karjalan (Pohjois-Karjala)	- 11,0	- 4 696
80. Imatran (Etelä-Karjala)	- 11,1	- 5 417
81. Koillis-Pirkanmaan (Pirkanmaa)	- 11,2	- 2 070
82. Outokummun (Pohjois-Karjala)	- 11,3	- 1 862

83. Kehys-Kainuun (Kainuu)	- 11,4	- 4 766
84. Sysmän (Etelä-Savo)	- 11,5	- 1 223
85. Ilomantsin (Pohjois-Karjala)	- 11,8	- 1 394
86. Koillis-Lapin (Lappi)	- 11,9	- 2 784
87. Koillis-Savon (Pohjois-Savo)	- 12,9	- 3 543
88. Kärkikuntien (Pohjois-Karjala)	- 17,7	- 1 559

TAULUKKO 2. Maakuntien välinen nettomuutto koulutusasteen mukaan 1993-1995 (yli 15-vuotiaat)

Maakunta	Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa	Keskiaste	Korkeaaste	Muuttovoitto/tappio	%o yli 15-vuotiaista*
Uusimaa	-18	12 850	5 038	17 870	16,8
Vars.-Suomi	277	2 157	446	2 880	8,1
Satakunta	-156	-1 839	-587	-2 582	-12,9
Häme	323	-847	-159	-1 683	-3,2
Pirkanmaa	553	1 641	721	2 915	8,2
Päijät-Häme	119	-1 320	-159	-1 360	-9,1
Kymenlaakso	-196	-1 623	-340	-2 159	-13,5
Etelä-Karjala	-239	-937	-241	-1 417	-12,2
Etelä-Savo	234	-1 251	-616	-1 633	-11,4
Pohjois-Savo	107	-1 291	-508	-1 692	-8,1
Pohjois-Karjala	-74	-883	-489	-1 446	-10,1
Keski-Suomi	173	-135	-421	-383	-1,8
Etelä-Pohjanmaa	15	-1 947	-718	-2 650	-16,5
Vaasan rannikkos.	-388	-522	-166	-1 076	-7,7
Keski-Pohjanm.	3	-595	-165	-757	-13,3
Pohjois-Pohjanm	-194	-478	-264	-936	-3,4
Kainuu	-141	-1 275	-555	-1 971	-25,7
Lappi	-419	-1 775	-884	-3 078	-19,2

* Suhteutettu maakunnan yli 15-vuotiaiden keskväkilukuun 1993-1995

TAULUKKO 3. 15 suurimman kaupungin kuntien välinen nettomuutto yli 15-vuotiaista eri koulutusasteista 1993-1995					
Kaupunki 1993-1995	Muutto-voitto	%o koko väestöstä*	Perusasteen muutto-voitto (%) **	Keskiasteen muutto-voitto > (%) **	Korkeasteen muutto-voitto (%)**
Helsinki	13 334	25,8	-0,0	87,8	12,2
Espoo	5 832	31,2	19,8	47,1	33,1
Tampere	5 591	31,2	10,1	72,9	17,0
Vantaa	1 782	10,9	56,2	34,8	9,0
Turku	3 233	19,9	-0,0	93,4	6,6
Oulu	2 315	21,7	-0,0	85,9	14,1
Lahti	572	6,0	87,1	10,1	2,8
Kuopio	804	9,6	0,9	94,4	4,7
Pori	-152	-2,0	0,0	-80,5	-19,5
Jyväskylä	1 378	18,9	-0,0	99,3	0,7
Kotka	-598	-10,7	-14,0	-71,9	-14,0
Lappeenranta	536	9,5	17,9	67,5	14,6
Vaasa	452	8,2	-0,0	90,1	9,9
Joensuu	577	11,6	1,4	98,6	-0,0
Hämeenlinna	359	8,1	100,0	-0,0	-0,0
* Luku on laskettu kunnan keskiväkiluvusta 1993-1995					
** Prosenttiluvut on laskettu muuttovoitto/-tappioluvuista. Miinusmerkki koulutusasteen yhteydessä tarkoittaa ryhmän lähtömuuton olleen tulomuuttoa suurempaa ja plusmerkki päinvastoin.					